

УДК 378.147:[37.08+766.05]

ТЕРМІНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГРАФІЧНИХ ДИЗАЙНЕРІВ

Школяр Н.В., аспірант
кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Хмельницький національний університет

Статтю присвячено проблемі визначення сутності термінологічної компетентності майбутніх графічних дизайнерів. Здійснено спробу визначити її зміст і довести, що термінологічна компетентність є невід'ємною складовою професійно-комунікативної компетентності майбутнього графічного дизайнера, а результатом її формування є успішна професійна діяльність у сфері дизайну.

Ключові слова: *термінологічна компетентність, термін, термінологія, графічний дизайнер, професійна компетентність.*

Статья посвящена проблеме определения сущности терминологической компетентности будущих графических дизайнеров. Осуществлена попытка определить её содержание и доказать, что терминологическая компетентность является неотъемлемой составляющей профессионально-коммуникативной компетентности будущего графического дизайнера, а результатом её формирования является успешная профессиональная деятельность в сфере дизайна.

Ключевые слова: *терминологическая компетентность, термин, терминология, графический дизайнер, профессиональная компетентность.*

Shkoliar N.V. TERMINOLOGICAL COMPETENCE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE GRAPHIC DESIGNERS

The article deals with the problem of defining the essence of terminological competence of future graphic designers. The author tries to define its content and prove that terminological competence is an integral component of professional communicative competence of a future graphic designer and its formation results in successful professional activity in the field of design.

Key words: *terminological competence, term, terminology, graphic designer, professional competence.*

Постановка проблеми. Глибинні і стрімкі політичні, соціально-економічні та інноваційно-освітні трансформації, що відбуваються в Україні, а також глобалізаційні процеси, пов'язані з орієнтацією нашої держави на інтеграцію із світовою спільнотою, зумовлюють актуальність проблеми професійної підготовки фахівців у галузі графічного дизайну. Ці процеси посилюють проблему високої конкуренції на ринку праці серед випускників ВНЗ, зокрема фахівців із графічного дизайну. Варто відзначити, що сфера графічного дизайну має стійку тенденцію до зростання і є галуззю з високим рівнем конкуренції. Проте стан справ у ній, темпи і глибина перетворень не спроможні повною мірою задовольнити потреби особистості, суспільства і держави. Як наслідок, постає необхідність підвищення якості підготовки фахівця з графічного дизайну у ВНЗ, здатного до створення і впровадження новітніх прийомів роботи, вивчення і застосування інноваційних технологій.

Формування ключових компетентностей дає можливість підготувати замовлення суспільства стосовно розвитку мовної свідомості студентів. У зв'язку з цим виникає необхідність вивчення змісту таких понять, як «мовна компетентність», «мовна свідомість», «професійно-мовленнєва комунікація», «термінологічна компетентність» з погляду різноманітних підходів та аналізу взаємозв'язків між цими поняттями і змістом освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування термінологічної компетентності досліджується у роботах українських та іноземних науковців. Питанню професійної термінологічної лексики присвячені праці Є. Копіци, Н. Костриці, Л. Лучкіної, В. Михайлюк, Л. Прокопенко, Т. Рукас. Окремі аспекти розвитку термінологічної компетентності розглянуто у працях Н. Бондаренко, Т. Денищич, Е. Огар, Т. Симоненко, Т. Стасюк, О. Гриджук. Проблема формування професійно-термінологічної компетентності у процесі вивчення фахових дисциплін досліджувалась І. Власюк, Л. Вікторовою, Т. Бутенко. Різні аспекти професійного спрямування під час вивчення мови в неспеціальних вищих навчальних закладах висвітлені у працях Я. Януш, Є. Мотіної, Н. Артикуци, В. Дубічинського, С. Кіршо, Г. Величко, О. Чуешкової та ін.

Вивчення вітчизняних і зарубіжних наукових праць дає підстави стверджувати, що нині, незважаючи на актуальність такого напряму роботи, досить мало досліджено

поняття термінологічної компетентності та її сутність, зокрема у підготовці майбутніх графічних дизайнерів, проблема якості мовленнєвої підготовки фахівців, а питання функціонування дизайнерської термінології залишаються актуальними на теоретичному рівні та в практичних аспектах реалізації.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити сутність термінологічної компетентності майбутнього графічного дизайнера та окреслити систему спеціальних знань, умінь і навичок, через яку досягається здатність вільно використовувати фахову термінологію.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах економічного і соціального розвитку суспільства майбутнім графічним дизайнерам важливо мати глибоку теоретичну і практичну підготовку до професійної діяльності, що сприятиме творчому підходу до вирішення професійних завдань. Процес художньої дизайнерської діяльності є складним явищем, фундамент для якого становлять:

- соціально-економічні процеси, що відбуваються у суспільстві;
- міра науково-технічного прогресу;
- естетико-емоційні цінності особистості;
- способи прийняття інформації;
- характер протікання розумової діяльності, творчості.

Дизайн є комплексною, міждисциплінарною проектно-художньою діяльністю, що інтегрує природничо-наукові, технічні, гуманітарні знання, інженерне і художнє мислення, скеровані на формування на промисловій основі предметного світу у надзвичайно широкій «зоні контакту» його з людиною у всіх без винятку сферах життєдіяльності [8]. Серед основних вимог, що висувуються до сучасних фахівців, зокрема графічних дизайнерів, найбільш поширеними є такі: знати теоретичні основи, основні положення і сучасні методи дизайнерського проектування, тектонічні закономірності формоутворення об'єктів предметного середовища, принципи комбінаторного рішення форми об'єктів проектування; уміти формулювати документи та інші тексти відповідно до комунікативного завдання, готувати і здійснювати інформаційні повідомлення, презентації; володіти методами технологічного та організаційно-економічного проектування у дизайні, прийомами проектно-графіки і моделювання, дизайнерською термінологією. Термінологія у сфері дизайну є одним із важливих аспектів наукових праць із питань організації життєдіяльності людини, формування гармонійного цілісного середовища впродовж досить тривалого часу. В умовах розвитку постін-

дустріального інформаційного суспільства та глобалізації, трансформації традиційних парадигм і систем цінностей термінологія залишається одним із важливих компонентів системи дизайнерської освіти.

Критерієм якості підготовки випускника вищого навчального закладу є професійна компетентність. Міжнародний департамент стандартів із навчання та освіти розглядає поняття професійної компетентності як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. В енциклопедії освіти за редакцією В. Кременя наводиться таке визначення: професійна компетентність – це «інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця» [7, с. 722].

На нашу думку, формування термінологічної компетентності, що є однією з основних складових професійної компетентності, є важливим етапом у підготовці кваліфікованого майбутнього дизайнера, оскільки володіння термінологічно-понятійним апаратом спеціальності належить до категорії спеціальних знань, без опанування якими неможлива успішна професійна діяльність майбутнього графічного дизайнера, а рівень володіння цим апаратом вказує на розуміння фахівцем професійних явищ і понять у сфері дизайну. Уміння спілкуватися мовою професії сприяє швидкому засвоєнню спеціальних дисциплін, підвищує ефективність праці, допомагає орієнтуватись у професійній діяльності та в ділових контактах. Однією із причин недостатнього рівня професійної підготовки фахівця є недооцінювання термінологічного аспекту в опануванні фаховою комунікаційною базою.

Оволодіння основами будь-якої професії розпочинається з системи загальних і професійних знань, тобто опанування фахівцем «наукового дискурсу професії» [11, с. 64] або професійного мовлення – галузевої фразеології та термінології, без чого неможлива успішна професійна діяльність. «Для вільного володіння усною та писемною формами професійного спілкування студенти нефілологічних ВНЗ повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології» [11, с. 62], оскільки мовленнєва специфіка цього стилю спілкування визначається, зокрема, великою кількістю термінів, що активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності.

Аналіз літературних джерел забезпечив можливість визначити різноманітні погляди вчених і науковців щодо визначення поняття «термінологічна компетентність». Т. Си-

моненко характеризує термінологічну компетентність як «інтегральну характеристику ділових і особистісних якостей людини, що відображає не тільки рівень знань, умінь і навичок, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, а й високу соціально-моральну позицію професіонала» [9, с. 131].

Т. Денищич розглядає термінологічну компетентність як «здатність людини розуміти й породжувати професійні висловлювання у різноманітних соціально-детермінованих ситуаціях із використанням фахової лексики та з урахуванням лінгвістичних і соціальних правил, яких дотримуються носії мови» [6, с. 138].

О. Гриджук вбачає у термінологічній компетентності «здатність фахівця послуговуватися фаховими термінами у процесі наукової та професійної діяльності, що може бути досягнута шляхом набуття системи спеціальних знань, когнітивних умінь і практичних навичок»; термінологічна компетентність є компонентом мовно-комунікативної компетентності студентів [4, с. 15].

Г. Бондаренко визначає термінологічну компетентність як «уміння добирати терміни відповідно до теми висловлювання, враховувати відмінності паронімічних термінів, не допускати заміни однієї термінологічної одиниці іншою, вживати терміни відповідно до їхньої дефініції, розрізняти терміни та професіоналізми, відрізняти економічні терміни від термінів інших галузей знань, нормативно перекладати економічні терміни й термінологічні словосполучення українською мовою» [1, с. 11].

М. Гуць пропонує розглядати термінологічну компетентність як «здатність фахівця відповідати вимогам професії (на рівні еталонних норм) та демонструвати належні особистісні якості у ситуаціях професійного спілкування, мобілізуючи для цього знання фахової термінології, уміння та навички використовувати з точністю і лінгвістичною правильністю терміни в усному й писемному мовленні, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації та досвіді, усвідомлюючи необхідність самовдосконалення і саморозвитку» [5, с. 6].

І. Власюк пропонує визначати професійно-термінологічну компетентність студентів економічних спеціальностей як «сформовану здатність влучно та доцільно використовувати економічні терміни у процесі виконання посадових обов'язків, набуті вміння та навички граматично правильно будувати речення і власний діалог, використовуючи фахову термінологію у ситуаціях професійного спілкування, спираючись на досвід, одержаний під час вивчення дисциплін економічного спрямування у вищо-

му навчальному закладі, мотивуючи себе особистісною відповідністю обраному фаху і високими результатами у професійній діяльності» [3, с. 24].

У баченні Л. Вікторової професійно-термінологічна компетентність є складником професійної компетентності і відображає «готовність і здатність фахівця демонструвати належні особистісні якості у ситуаціях професійного спілкування, мобілізуючи для цього знання фахової термінології, уміння та навички використовувати з точністю і лінгвістичною правильністю терміни в усному і писемному професійному мовленні відповідно до нормативних вимог» [2, с. 7].

Більшість дослідників визначають, що основою для формування професійного мовлення спеціаліста будь-якого профілю є опанування фаховою термінологією, причому не лише на рівні семантики термінів (засвоєння їхніх значень), а й умілого, граматично та стилістично виправданого їх використання. У наведених визначеннях основний акцент зроблено на відповідність професійній діяльності і на розвиток особистісних якостей, що сприятимуть досягненню високих результатів під час виконання поставлених завдань, тоді як фаховій термінології відводять роль допоміжного інструменту, що забезпечує досягнення вищезазначених цілей.

Опираючись на аналіз науково-дослідницької літератури, ми пропонуємо визначити термінологічну компетентність студентів – графічних дизайнерів як сформовану здатність влучно і доцільно використовувати дизайнерські терміни у процесі виконання посадових обов'язків, розуміти й породжувати професійні висловлювання у різноманітних ситуаціях професійного спілкування з обов'язковим використанням фахової лексики та зверненням до лінгвістичних і соціальних правил, яких дотримуються носії мови, спираючись на досвід, отриманий під час навчання у ВНЗ, та мотивуючи себе особистісною відповідністю обраному фаху і високими результатами у професійній діяльності. У термінологічній компетентності відображаються готовність і здатність фахівця демонструвати належні особистісні якості у ситуаціях професійного спілкування. Здатність використовувати фахові терміни у процесі професійної діяльності досягається шляхом набуття системи спеціальних знань, когнітивних умінь і практичних навичок.

На нашу думку, до системи спеціальних знань належать знання із предметної сфери (фахові, технічні, мистецькі) та лінгвістичні знання (мовні і комунікативні), а саме: закономірності та специфіка роз-

виту термінології у галузі дизайну; аналіз складу і системної організації української термінології цієї галузі; характерні ознаки і вимоги до термінів; специфіка використання термінів у діловому мовленні; способи номінації спеціальних понять; лексико-генетичні особливості дизайнерської термінології; специфіка лексико-семантичних процесів у терміносистемах дизайну; способи творення термінів у галузі дизайну; теоретичні засади стандартизації та уніфікації термінологічних одиниць; знання термінів-синонімів, розмежування семантики багатозначних термінів, термінів-паронімів і термінів-омонімів.

Когнітивні вміння містять уміння, що забезпечують організацію власної пізнавальної діяльності, зокрема такі: правильно використовувати фахову термінологію; аналізувати фахові терміни у лінгвістичному аспекті; орієнтуватись у лексико-семантичних процесах, що стосуються термінології у галузі дизайну; враховувати специфіку використання багатозначних термінів, доцільність чи недоцільність використання термінів-синонімів і термінів-паронімів; складати нормативні наукові тексти зі спеціальності, аналізувати їх щодо правильності побудови, логіки викладу інформації; редагувати наукові тексти; перекладати фахові тексти; користуватися лінгвістичними і спеціальними словниками як додатковими джерелами.

Практичні навички трактується як дії, що внаслідок багаторазових повторень доведені до високого рівня досконалості й виконуються на частково автоматизованому рівні [10]. Окрім умілого використання фахової термінології, такі навички також передбачають усвідомлене використання спеціальних найменувань відповідно до норм сучасної української мови, здійснення таким чином наукового і виробничого спілкування; мовностилістичний аналіз наукового тексту; створення, редагування та переклад наукових текстів у галузі дизайну; належний рівень усного наукового мовлення; осмислення і критичний аналіз власних і чужих висловлювань; виконання навчальних завдань проблемно-пошукового характеру.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, підготовка майбутніх графічних дизайнерів повинна бути скерована на збагачення їхнього словника фаховою термінологією, засвоєння ними правил професійного спілкування і вдосконалення їхнього офіційно-ділового та професійного стилю висловлювання. Для задоволення професійних потреб і забезпечення належної культури фахового спілкування майбутньому фахівцеві-дизайнеру потрібно засвоїти багато

нових термінів. Володіння фаховою термінологією є показником ґрунтовності підготовки фахівця, його конкурентоспроможності на сучасному ринку праці. А низький рівень володіння фаховою термінологією зумовлює у студентів неспроможність адекватно сприйняти, об'єктивно оцінити та належно засвоїти необхідний мінімум науково-навчальної інформації під час опрацювання спеціальної літератури за своїм фахом.

Оскільки основною ціллю навчання є формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця, ми наголошуємо на формуванні термінологічної компетентності як невід'ємної складової професійно-комунікативної компетентності майбутнього графічного дизайнера, а результатом вважаємо успішну професійну діяльність у сфері дизайну.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо вивчення особливостей формування термінологічної компетентності майбутніх графічних дизайнерів у процесі опанування професійно спрямованих дисциплін теоретичного та практичного циклів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко Г.П. Методика навчання студентів економічних спеціальностей української наукової термінології в умовах східного регіону України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання української мови» / Г.П. Бондаренко. – К., 2008. – 21 с.
2. Вікторова Л.В. Формування професійно-термінологічної компетентності студентів вищих аграрних навчальних закладів у фахівців у фаховій підготовці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л.В. Вікторова. – Чернівці, 2009. – 23 с.
3. Власюк І.В. Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки в процесі навчання фахових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І.В. Власюк – Вінниця, 2015. – 265 с.
4. Гриджук О.Є. Компоненти термінологічної компетентності студентів лісотехнічних спеціальностей / О.Є. Гриджук // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2016. – Вип. 48. – С. 12–17.
5. Гуць М.В. Українська мова у професійному спілкуванні : [навч. посіб.] / [М.В. Гуць, І.Г. Олійник, І.П. Юшук]. – К. : BeeZone, 2004. – 336 с.
6. Денищич Т.А. Формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців з політології / Т.А. Денищич // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія «Педагогіка». – 2012. – Т. 209. – Вип. 197. – С. 137–142. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2012_209_197_28.
7. Енциклопедія освіти / [ред.-упоряд. В. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

8. Михайлов С.М. История дизайна : [учеб. для вузов] : в 2 т. / С.М. Михайлов. – Т. 2: Дизайн индустриального и постиндустриального общества. – М. : Союз дизайнеров России, 2004. – 396 с.

9. Симоненко Т.В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів : [монографія] / Т.В. Симоненко. – Черкаси, 2006. – 328 с.

10. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : [монографія] / Ю.М. Рашкевич. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 168 с.

11. Тоцька Н.І. Методика роботи викладачів вищого технічного навчального закладу над українським професійним мовленням студентів / Н.І. Тоцька // Дивослово. – 2003. – № 1. – С. 62–65.

УДК 378.147

ДІЯЛЬНІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Шмир М.Ф., к. пед. н.,
доцент кафедри іноземної філології

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка

У статті дається обґрунтування діяльній компетентності як основи формування професійної мобільності фахівця. Окреслюються складові компоненти діяльній компетентності. Професійна мобільність передбачає здатність фахівця швидко опанувати нові умови праці, засвоювати нове в конкретній ситуації. Підкреслюється, що професійно мобільна особистість зможе вдосконалюватися в професійній діяльності, проявляти знання, вміння та навички для саморозвитку, розвивати творчі здібності, креативність, змінювати сферу професійної діяльності. Професійна мобільність сприяє підготовці до швидкозмінних умов життя і самореалізації відповідно до світових стандартів.

Ключові слова: діяльній компетентність, професійна мобільність, конкурентоспроможність, особистість.

В статье рассматривается деятельность компетентность как залог формирования профессиональной мобильности специалиста. Раскрывается значение составных компонентов деятельности компетентности. Отмечается, что профессиональная мобильность предусматривается способность специалиста быстро овладевать новыми условиями работ и усваивать новое в конкретной ситуации. Подчеркивается, что профессионально мобильная личность сможет совершенствоваться в профессиональной деятельности, развивать творческие способности, креативность, изменять сферу профессиональной деятельности. Профессиональная мобильность способствует подготовке к быстро изменяемым условиям жизни и самореализации в соответствии с мировыми стандартами.

Ключевые слова: деятельность компетентность, профессиональная мобильность, конкурентоспособность, личность.

Shmyr M.F. ACTIVITY COMPETENCE – THE BASIS OF FORMATION OF PROFESSIONAL MOBILITY OF FOREIGN LANGUAGE TEACHER

The article explains the rationale for the activity-based competence as the basis of formation of professional mobility of a specialist. There are traced components of activity-based competence. Professional mobility refers to the ability of the expert to master new conditions, to learn in a particular situation quickly. It is emphasized that mobile professional person will be able to improve in professional activities to demonstrate knowledge and skills for self-development, to develop creative abilities, creativity, change the sphere of professional activity. Professional mobility contributes to the preparation to the rapidly-changing conditions of life and self-realization in accordance with international standards.

Key words: activity competence, professional mobility, competitiveness, personality.

Постановка проблеми. Однією з особливостей інтерпретації освіти в європейську систему вищої освіти є формування конкурентоспроможності фахівців. Ведучими показниками якості професійної освіти є професійна мобільність і адаптованість особистості до умов динамічно мінливого середовища.

В умовах сьогодення, з одного боку, молодь більш мобільна, відкрита, готова до

змін, а з іншого, випускникам вищих навчальних закладів інколи не вистачає відповідного професійного досвіду, щоб на рівні з іншими претендентами боротися за ту чи іншу посаду. Вони не володіють достатньою інформацією про сучасний ринок праці, тенденції його розвитку. Тому втрачається можливість професійного зростання. У такому випадку, як ніколи, актуальною